

מקורות לאדר היקר

אורות הקודש, חלק ב, עמ' שח, 'ישות הקודש':

"בקטנות הדעת מונח ארס פנימי, שנדמה על ידו, שכל הנתקה מן החול אל הקודש היא דחיה מישות אל אפסיות. ואף על פי שההודאה החיצונה מנגדת לזה מצד קבלת האמונה, שמסעדת את כל כושל, גם הנשפל בקטנות, בכל זאת בעצמיותה של ההכרה חסר זה היסוד המאיר, המזהיר את נשמת האדם בתוכיותה, שעל ידו הנשמה טבועה כולה בהכרתה העליונה, שכל הנתקה מן החול אל הקודש היא בריחה מחורבן ואפסיות אל הישוב המילוי והישות הכבירה והאיתנה, אל חיי החיים בעוצם מקוריותם, והזרמת שפעתם ההומיה, מלאת המנוחה והעז.

שם, עמ' שי:

"מהו הדבר הנוטל את טעם החיים מההגיון העליון, מהו הענין המרעיל את הנפשות, שלא יחושו את נועם הקודש, את אור ד', ולא יבססו את כל מעשיהם ושאיופות חייהם על פיו? רק אותו הדמיון המתעה, המראה את הוד האצילות בצורה שוממה, ואת כל המהומה שבחיים בצורה מיושבת ובנויה, מה שהוא השקר היותר מסואב שבעולם. אכן זאת היא עבודתם הקדושה של אנשי לב, לחשוף תמיד בלא הרף את המעין הרוחני, לחוש בלב פנימה ולגלות לאחרים את ההוד ואת ההדר, את העז ואת ההויה האיתנה והמבונה של החיים האציליים, אשר מקור חייהם הוא אור הקדש, המתרפק על האהבה העליונה, אהבת ד', בזיו טהרתה ועצמת אורה. מתוך הכרה זו נגוהות יצאו, והחיים יטהרו, והאומה בכללה תכיר את מטרתה, את רז מלחמותיה בכל ימי התולדה הארוכה והמסובכה שלה. אז תכיר ותדע, כי על קו הנבואה, על משקל רוח הקודש, ועל בסיס החיים של תורת אל חי, בכל דרכיה ומעשיה, בכל חיי היחיד והצבור שלה, בכל השקפות עולם שלה, אך בהם תמצא אשרה, ועל ידם תעמיד את יסודות תחיתה, וכוונות מוסדי שובה אל ארצה ואל תיקון לאומיותה".

במקום אחר כותב הרב (מכת"י, נדפס בספר משנת הרב, הוצ' משנת תשנ"ב, עמ' קלד):

"כל ההפריה השכלית באה מפגישת דברים מתנגדים זה לזה והתלכדותם באחדות - בטישת אורות שונים וחדוש ניצוציהם. ובהופיעם בכח גדול, בכל מה שהסתירה היא יותר חודרת, יותר עמוקה ויותר בולטת, כה תגדל הופעת הכח של האחד, וכה יזרמו יותר הניצוצות המתחדשים, ושלשלת האורה תגדל בערכה".

הגמרא במסכת בבא מציעא (פד, א)

"כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן, אמר ליה תניא דמסייעא לך. אמר: את כבר לקישא?! בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רווחא שמעתא, ואת אמרת תניא דמסייע לך?! אטו לא ידענא דשפיר קאמינא?¹

¹ אגב, יש החושבים כי בדברים הללו מדבר הרב על תהליך דיאלקטי, שבו כוח מתנגש בכוח ומתוך ההתנגשות הזו מופיע כוח חדש; תיזה מתנגשת באנטייתיזה, מתוך כך נוצרת סינתיזה, כאשר הסינתיזה הופכת לתיזה, מתנגשת באנטייתיזה – ונוצרת סינתיזה חדשה, וכן הלאה בצורה עיוורת עד אין קץ. אבל באמת לא מדובר כאן אך ורק בתהליך דיאלקטי! שכן, אמונת ישראל אומרת שהניגוד מגלה את האחדות שקדמה לניגוד. "ה' אֵלֶּם וְשֵׁם אֵלֶּם" (זכריה יד, ט), הוא יתברך שורש הכל ומתוך כך הוא מתגלה בכוחות שונים; ולכן אנו בטוחים שאפשר להשלים בין כל הכוחות שבמציאות, גם אם הם לכאורה סותרים זה את זה, מפני שבסופו של דבר כולם מובעים מן המקור האלוהי האחד. אם כן, לא מדובר בדיאלקטיקה, שהסמל שלה הוא משולש הפוך שקודקודו למטה, אלא במעין, כאשר הכל מתחיל מן הקודקוד האחד, מתפצל ושוב חוזר, בסופו של דבר אל קודקוד אחד.

ביאור דברי הגמרא "מפי אדון כל המעשים ברוך הוא" בכתבי המהר"ל:

דרך חיים ה, יז:

"למה הוצרך לומר 'מפי אדון כל המעשים', דאין ענינו לכאן? אבל פירושו שהוא השם יתברך אל אחד, ומאחר שהוא אל אחד אי אפשר שלא יהיו ממנו כל המעשים שהם הפכים כמו שבארנו, וכמו שהוא אדון כל המעשים שהם הפכים, כי המים והאש הם שני הפכים מצד עצמם מכל מקום שניהם הם רצון השם יתברך שהוא רוצה באש ורוצה במים, וכך הם דברי חכמים אף שהם הפכים, כי אלו פוסלין ואלו מכשירין, הנה שניהם מפי השם יתברך, כי מצד זה (רוצה לומר מטעם זה) יש להכשיר ומצד זה (רוצה לומר מטעם זה) יש לפסול, ושני הצדדין האלו שהם שני הטעמים הן מן השם יתברך, שהרי בזה טעם ובזה טעם והטעמים הם מן השם יתברך ... ואף על גב דלענין הלכה איך יעשה האדם הם הפכים ואי אפשר שיהיו שניהם למעשה, מכל מקום שני הדברים והטעמים הם מן השם יתברך שהוא כולל ההפכים, ואם למד שתי הדעות - הרי למד התורה שהיא מפי השם יתברך הן הפוסל והן המכשיר, וכאשר אנו פוסקין הלכה אין זה רק הלכה למעשה איך יעשה האדם. דודאי אף על גב ששני הדברים כל אחד ואחד יש לו טעם, אפשר שהאחד יותר הלכה ... והכל הוא מן השם יתברך - הן גוף המחלוקת, שזה פוסל וזה מכשיר וכל אחר טעם בפני עצמו, הן בירור המחלוקת, דהיינו ההלכה" וכו'.

באר הגולה, באר ראשון:

"ולמה הוצרך לומר כאן 'מפי אדון כל המעשים' ומה עניינו לכאן? אלא רוצה לומר: כמו שהשם יתברך אדון כל המעשים וממנו נמצא עולם המורכב שיש בו דברים מתחלפים ויש אחד הפך השני, וכך הוא דבר זה שכל דבר יש לו בחינות מתחלפות שאין העולם פשוט שלא יהיה בו חילוף בחינות, אם כן המטמא והמטהר זה למד תורה כמו השני כי לכל אחד ואחד יש לו בחינה בפני עצמו, והשם יתברך ברא את הכל והוא ברא הדבר שיש בו שתי בחינות. רק לענין הלכה למעשה אין ספק שהאחד יותר עיקר מן השני, כמעשה ה' אף כי הדבר הוא מורכב, מכל מקום אין זה כמו זה רק האחד יותר עיקר. שהרי העץ שהוא מורכב מד' יסודות, העיקר שגובר בו הוא יסוד הרוח כמו שידוע. וכן אף שיש לדבר אחד בחינות מתחלפות - כולם נתנו מן השם יתברך, רק כי אחד מהם יותר עיקר והוא מכריע והוא הלכה. מכל מקום אל תאמר כי דבר שאינו עיקר אינו נחשב כלום - זה אינו! כי השומע כל הדעות הרי השיג הדבר כפי מה שיש לדבר בחינות מתחלפות, והרי למד תורה כפי מה שהוא הדבר שיש לו בחינות מתחלפות, רק לענין הלכה אחד מכריע על השני".

דרוש על התורה:

"הלא יש לפקפק מה צורך לומר 'מפי אדון כל המעשים', ומה עניין לשון זה לכאן? אלא שבא לומר שאל יקשה לך מכיון שאינם הלכה איך נתנו מרועה אחד ומה לנו ולהם? על זה אמר שהם מפי אדון כל המעשים, רוצה לומר: כמו שריבוי המעשים הם מאתו יתברך, ככל הנבראים שעם שהם מחולקים ומהם הפכיים לגמרי, עם כל זה כלם מן השם יתברך שהוא אחד וכלם יש בהם האמת מצד, כמו שאנו אומרים פועל אמת שפעולתו אמת. כי המים בבחינת מה שנבראו עליו הם אמת, וכן האש שהוא הפכם בבחינתו אשר הוא נברא עליו גם הוא אמת. ככה רבוי הדעות בעצמם הם כלם מאתו יתברך, ואף אם הם הפכיות מכל מקום כל אחת יש לה בחינה אמתית מצד ... כן הדעות המחלוקות יש קרובה אל האמת לגמרי והיא הלכה, אבל אף על פי כן אותה שאינה אמת גמור עד שתהא הלכה אין לדחותה מפני זה, כמו בנבראים שעל כל פנים האחרים הם גם כן במציאות כאשר גם הם שלמים ואמתיים מצד. וזהו אמרם אף על פי שזה אוסר וזה מתיר זה פוסל וזה מכשיר אל אחד אמרם, שכך אמר הקב"ה שבבחינה אחת הדין כך ובבחינה אחרת כך, ומכל מקום האחד הוא אמת בעצמו לגמרי לא בבחינה פרטית. אם כן אין לדחות השאר גם כן כאילו אין בו ממש, כמו שאין לדחות מעשה השם יתברך אף שיש מהם שהוא ישר ואמת יותר ולכך כל אחת מהדעות היא תורה ויש שכר טוב לפעולתם בכוונם לשם שמיים לאל אחד שאמרם כי כולם מאתו".

"לאחד קראתי נועם, אלו ת"ח שבארץ ישראל שמנעימים זה לזה בהלכה"

סנהדרין כ"ד ע"א

ימים רבים עברו על החכמה המכנית, והחק המלא שגיאה, "ששני כחות המתנגדים זה את זה הם מולידים שלילה בהפגשם", היה לקו להתעשיה, שהיה לה כעול- ברזל על צוארה. אבל באו הנסיונות, והתרחבה ההכרה, עד שצעדה בגאון ההחלטה כי לא שלילה יולידו שני כחות המתנגדים בהפגשם, כי-אם "כח חיובי מחודש", שגם הוא יהיה לכח פועל ליהנות בו בני אדם כשידעו איך להשתמש בו.

הכחות הרוחניים, המדות והמחשבות, הם יותר רחוקים מלב בני האדם, ויותר מטושטשים בצירום מן הכחות המעשיים. הרבה צריכה עוד המחשבה האנושית לעמול עד שתכיר את ערכם של כחות המחשבה ואופני שימושם, באותה המדה שהיא עכ"פ נכונה להכיר את הכחות המעשיים שבעולמה. על-כן אע"פ שכבר הגיעה הידיעה הכללית עד אותה המדה של ההבנה, שרק דרכה מצויה היא בכהות המעשיים כשהם נפגשים בניגודם, עוד לא התנשאה עד כה להבין גם-כן את אוצר הברכה המוכן מהתנגשות הכחות המחשבתיים כשהם נפגשים זה בזה במצב הניגוד, - איך שהנה ודוקא הם, לא שלילה, כי-אם חיוב וכח חדש ונאזר בעז הם מולידים, אורח הגון שראוי לקבל פניו באורה וצהלה, בברכת שלום ואהבה. חק התולדה החיובית של פגישת הכחות המתנגדים השלים את הכרת אחדות הכחות שבמציאות המעשית, הפועלת בחומרים. ונושאי דגל האחדות העליונה, המאירה את כל מחשכי העולם עדי-עד, חכמי ישראל אבות-התעודה אמרו לנו זה כבר : "הללו מטמאים והללו מטהרים, הללו אוסרים והללו מתירין, ... אל אחד נתנן, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא". "ואלו ואלו דברי אלהים חיים". זהו החותם הגדול של אחדות המחשבה, שמתמם את החזיונות המתנגדים בהפגשם על פני אופק המחשבה והרוח, שמכיר איך שהם מביאים ברכה לעולם. אין לנו רטיה יותר גדולה להמחלה של התפוצצות הכחות, וביותר הכחות הרוחניים של כנסת ישראל, בהחק הנשגב הזה, החובק בזרע-עזו עולמי עד. אמנם המקום המבוצר, שבו צריך שיתגלה החזיון האמיתי הזה אצלנו, הוא מיוחד להמחשבה הישראלית, לעומת מה שהמעשה עומד על צביון אחד ומקבל בתוכו את כל הגונים באספקלריא שלו.

התפוצצות הכחות של המחשבה, מביאה גם-כן לאפיסת המחשבה וחולשתה ; כי מה יוכל לחשוב מי שסובר שכל מה שהוא חוץ לחלל-הגלגלת שלו איננו כי-אם תהו- ובהו ארוך, והעולם והחיים איננו כי-אם מה שמצוי ברביעית-דם ובכזית- מח שלו.

מיעוט העבודה, של הכנסת כל המחשבות הטובות והעדינות של כנסת ישראל למקום אחד, להתאימן ולהפרותן, הוא שגרם שאותן המחשבות, שהן באמת תולדות התהו והבהו, שאינן עלולות להתאחד עם החיים הפנימיים והמלאים של האומה הישראלית, הדעות הקלושות הבאות מקצר הראות וקטנות אמנה של עז האחדות האלהית, מעזם של ישראל וגאותם, "מושל בגבורתו עולם עיניו בגוים תצפינה, הסוררים אל ירומו למו סלה", הן עולות כעבי חשך ומביאות אפילה לעולם, ומאבדות ביחוד מבני הנעורים את כל גאון ההכרה העצמית ממקורה ומבסיסה הבריא, "במסתרים תבכה נפשי מפני גוה, מפני גאותן של ישראל שנטלה מהן".

בעולם המחשבה המעשית שלנו, עיון ההלכה והתלמוד, הצליח הנסיון יפה. הדעות כולן, המוסכמות והבלתי-מוסכמות, נקבצו יחד, יחד העשירו את ידיעותינו, הרחיבו את חוג רעיונינו והאדירו את תעופת שכלנו, בתתן לנו יד להגיע אל כל מבוקש

מחודש, מסעיפי המחשבה המעשית, באופן מבורר ומוצלח, לפי תנאי מצבנו. התועלת המוחשי שהתגלה ע"י הלמוד הרחב, שנבנה מקיבוץ הדעות השונות והשתרגות, הפיגה לגמרי את הטעם של המחלוקת והפירוד, האפשרי להולד משינויי הדיעות וההחלטות, והביאה תמורתם, אחדות, אהבה ורחשי כבוד אין קץ, לכל הדעות השונות והמתנגדות גם יחד. והיא, אשר הביאה גם-כן לראות את תולדותיהן החיוביות בעצם זהרן ותקפן.

לא כן הוא גורל המחשבה העיונית. למרות כל עמל בעלי האגדה לפלגותיהם, בעלי המוסר, המחקר והקבלה העיונית, עכ"פ לחבב ולרומם את עבודת המחשבה והרעיון, לא זכינו עדיין בענינו לקבע קבוצים וישיבות קבועים, שתהיה מטרתם לכנס במקום אחד, בקבוץ והתאמה, את כל פזורי המחשבה הגדולה של כנסת ישראל, שנגלתה בצדדים רבים, בדורות שונים, במצבים מיוחדים, בפלגות מפוזרות ובמקצעות וסגנונים מחולפים, ומכל-מקום הכל הולך למקום אחד, - למקור ישראל.

וכל אותם הספרים הנפלאים מלאי הענין, שכל כך התעמקו בהם גדולי הדורות בחבורם והפצתם, הם מונחים בקרן זוית, או נחשבים לספרי טיול, שמעיינים בהם בדרך ארעי, ועיון כזה איננו מביא כלל את תועלת המבוקש הכללי, להתכנסות המחשבות, לקישורן, התילדותן, ובנין. אותם שהתפתחות המחשבה הכללית הביאתם למדה זו להיות גם הם צמאי רעיון ותאבי דברים חדשים וחיים, באין להם מן המוכן על אדמת ישראל מזון, מעדן ומבריא, מחובר מענפים שונים, מתוקן מפועלים החיים אתנו ומקובל על לב הדור החי, הנם מתרחקים, מתדלדלים ומתנודדים לכל רוח, שהמחשבה של האומה השולטת, שהם יושבים בקרבה, הולכת שמה, וההשפעה החוזרת מזה בקרבנו פנימה מביאה דאבון לב וחלישות חיל. וכל זאת באתנו מפני היראה הנפרזה מכל עיון ומחשבה, בחלקי התורה הנוגעים ללב המרגיש ולמח החושב, שצוחו עליה גדולי הדורות, ביחוד המקובלים; היראה, שבאה היא עצמה ממיעוט הלמוד והידיעה באיכותה של מדת היראה בכלל, ובהתגדלה פרא בלב היא מתהפכת לפלצות ובעתה, הרחוקה מיראת רוממות הדר כבוד עליון, המתחלת מההכרה הברורה עד כמה הלמודים האלהיים פועלים לטובה על התרבות הכללית עדי עד, ועד כמה הם מביאים אורה של שקט שלווה וצדק לעולם ממקור שם אלהי ישראל, "גדול ד' ומהלל מאד בעיר אלהינו הר קדשו הא לאו בעיר אלהינו [כביכול כאילון] לאו איהו גדול ולא איהו מהולל", ואפילו מהיראה החשבונית של עז מדת המשפט של אלהי אמת, אשר "אין לפניו לא עולה ולא שכחה, לא משא פנים ולא מקח שוחד, שהכל שלו והכל לפי החשבון". כנגד פרצת היונים והמתיונים, שכתבו על קרן השור שאין להם חלק באלהי ישראל, תקנו לכתב שם שמים בשטרות, וכנגד ההפרזה הבאה מזה אח"כ מצד העם, עד שנמצא שטר מוטל באשפה, עשו יו"ט כשבטלו אדכרתא משטרייא, משום עת לעשות לד'. "אלו ואלו דברי אלהים חיים", ו"עמך כולם צדיקים". אנחנו עכשיו לא נכתב שם שמים בשטרות, אבל על עמודי ספרותנו החיה, ודאי חובתנו כעת לכתב שם אל אלהי ישראל, בספרים, בחוברות, במאמרים, בחזיונות, בשירים, בפרושים, ובדרושים, ובכל אותם הכלים שהמחשבות נכנסות על ידם לרשות הציבור, ונשימם "במנא דכשר למקניא ביה" רעיונות ודעות, בימינו ודורותינו. נרחיב את מדת הלמוד העיון והדרישה על אופי המחשבי שלנו, לכל אגפיו, נקבע גם עליו מסכת, נעשה גם בו חריפים ובקיאים, גדולים וגאוניים, ננסה כחנו יוכל היות שאור המחשבה יישר לנו את הדרך, גם על החיים והמעשה, גם על התלמוד וההוראה. ההרגל לשוטט בהיכל הרעיון, לאנשי דעה, לטייל בין שדרות השיטות השונות שבדרכי תורת המחשבה, יעודד את רוחנו, ויקיץ לתחיית עלומים את כחותינו הנרדמים ועיפים מקוצר רוח, ויביאנו להכיר, לעצמנו, ולזולתנו, את חסנה ועשרה הרוחני של כנסת

ישראל, את בהירות מחשבתה וקדושת מוסרה, "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, שקר החן והבל היופי אשה יראת ד' היא תתהלל, תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה", ויתן לנו יכולת להראות הודה והדרה של שושנת עמקים זאת, "דכלילא מכל גווינין", על בניה.

אותם קוי האורה הנמשכים והולכים בשטף הדורות, כשהם נסקרים בסקירה מעוגלת רפלקסית, ההולכת וחוזרת, מתאדרת ומתברכת במרוצת גליה והכפלת רעידותיה, מן התחלת התגלות המחשבה העברית, בספרים שאחרי כתבי הקדש, התלמודים והמדרשים, שהם הנם שדה העבודה עצמה, המצומדים אל המחשבה הנצחית במעמד ישר, - למשל מן ספרי רב סעדיה גאון, הרמב"ם, הכוזרי, חובת הלבבות, העקדה, העקרים, ודומיהם. וכה ילך הקו הלך והקיף לאטו, עד ספרי ראשית חכמה, של"ה, מהר"ל מפראג, וכל הדומים להם, ומהם עד ספרי הדורות המאוחרים, ספרי הגר"א ותלמידיו, הגר"ז מלאדי וכל בעלי ההסברה שבחסידות, וכל הדומים לאלה ולא להם וכל המתילדים מהם, ספרי הרמ"ח לוצאטו, יסוד ושורש העבודה וכיוצא בו, וכל הספרים הממצעים בין תקופה לתקופה ומהם עד עבודת בחירי המחברים בדורנו והסמוך לו, שבמקצע החביב והנערץ הזה. ספרים כאלה וכל מקורותיהם, וכל המתייחסים להם, ומסתעפים מהם, כשהם מבריקים בנפש ההוגה בם, בטהרת לב, בגבורה וצהלה, במתינות, בשקט ושלות חכמים, המחברים אל כללות התורה והעבודה, אל אהבת המקום ב"ה, אהבת ישראל ואהבת הבריות והחיים בכלל, בצירוף דעת העולם והחיים, המתרחב והולך, ע"פ תביעה פנימית למזון רוחני ממינו, ולפי אותה המדה שהדעה מתרגלת לשוטט במרחבים, ממלאים הם אותה הוד והדר, עצה ותושיה, חיים ועז. והם מולידים חזיונות ורעיונות חדשים ורעננים, לאין חקר 'שמים לרום וארץ לעומק ורוחב לב נבון אין חקר', ומכניסים פזורי-מחשבות ושברי רעיונות לאין מספר, להוציא מכולם יחד כלים שלמים, שיצליחו באין-ספק להוסיף אורה על דרכי עמנו האהוב, ללמד מן המפורש על הסתום' ממהלך הרוח של שנות דור ודור על רוח זמננו ודורנו. וכשהם מתפרצים מן הלב אל הכתב, אחרי שהם מולידים בחיכוכם זרם חי חדש, מאיר ומחמם, כברקים יאירו תבל ויזהירו כזוהר הרקיע גם על ארץ מאפליה, ומהם ענפים ישתרגו, ונחלים יטטפו עד מרום אוצר המחשבה והרגש אשר לישראל, שבהתפרטותו החריפה המדויקת והפפולרית דוקא עתיד הוא לרומם קרן ישראל, "לאקמא כנסת ישראל מעפרא", ולהעריך עליה טל של תחיה וחיים של חלוץ עצמות' הוא ספר הזוהר, וכל אגפיו לכל תולדותיו ע"פ כל המוני המערכות השונות, תולדות ההשפעות העמוקות, הנשקלות בפלס אל דעות הנותן לרוח משקל, "שאף רוח הקדש השורה על הנביאים במשקל היא שורה", ע"פ כל שינויי הנטיות והתקופות ונהרי נחלי רוממות המהשבה, שיצאו ויוצאים ושעתידים לצאת ממקורו מקור חיים, לישראל ולאדם, לגבורת אמת ואמונה, המלאה בחסן ישועות חכמת ודעת, אור הזוהר, וכל החיל הגדול כמחנה אלהים היוצא מכל השפעותיו, על בחירי גדולי הנפש שבעמנו, כשנגש אליו ע"פ כל אותו התכסיס הרחב, המאמץ כח לב הראוי לו, יגדל את הרוח וינשא את הנפש, עד שימציא לנו גם עתה אנשים העומדים בגדלם ממעל לאופק החיים הרגילים והמעשיים, אבל דוקא הם יכולים המה להיות מאירים לנו בקרני הודם כשמש בגבורתו, ודוקא ע"פ השפעה אצילית ונשאה כזאת יתחוללו נפשות מעשיות לבית יעקב, נפשות מלאי אור ויפעה וממולאים בהכשר של פרנסות הדור ההוא.

ביותר נתגדלה חובתנו בהגדלת כח הלמוד העיוני שבתורה עכשיו, בעת השבר הגדול אשר השברנו, מכוס התרעלה אשר שתה עמנו לרויה, מחרב הנוקמת נקם ברית, אשר ירד עליו באופן המבהיל ומחריד כל רוח ונפש, מידי רעי אדם, פריצי חיות, המשחרים לטרף, אשר במדינת רוסיא, ויחד עם זה המהפכה הגדולה שבארץ ההיא,

שכמעט רוב האומה שרויה שמה, והיא מוכרחת להוליד שינויים נמרצים בחיי עמנו שמה, ומהם מוכרחים יהיו להולד שינויים אדירים בחיי הכלל כלו, בכל מקום שהוא. ובימי סערה ורעש כאלה אנחנו מחוייבים לבצר את עמדת הרוח, "רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיו לא ימושו מפיו ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ד' מעתה ועד עולם", ואנחנו תופשי התורה הנוכל להתעלם מבלי ללמד את עמנו לדעת את אשר עלינו להתבונן עתה באחרית הימים, לדבר בקול גדול, יהודית, בקול הנשמע מסוף העולם העברי ועד סופו... ? כי אמנם, שידע ויכיר ישראל כי "על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה..." אבל, איך יבינו בנינו שיחנו, הנוכל לחשב כי בצירים בלתי מעובדים ומשוכללים, בעומק דעה ורעיון, עם סגנון יפה המורגל ונהוג בזמננו, נוכל להשיב לנו את הבנים, המלאים חמת גבורים מרי נפש, המסורים בחרף נפשם למטרה אשר אמנם אולי לעד לא ישיגוה, ואם גם ישיגוה, תתמוטט מתחת רגליהם, מרגשת זדון ורשע? שכפי מה שענינו רואות עלולה היא להתחדש בהכרח בכל עת בגבול בני נכר, "אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר", האם נוכל, אם גם נבקש, להרחיק את לבם בצירים שאינם לוקחים את הלב בגאון עזם, ובעצמת פנימיותם. לא, להתייחס להם אנו יכולים רק בדברים כאלה, שמושיטים להם אידיאלים נשאים ומחשבות רוממות, קרובות ורחוקות, לדור, לאומה, ולאנושיות, משתילי חמד שמעל הרי ישראל, חלף זמורות זר של "גפן סדום ושדמות עמורה". אין לנו דרך אחר כ"א לדבר מתשובה כזאת שהיא כ"כ מקורית, ענפה ופוריה, חזקה ועדינה, עד שהיא יכולה לקחת עמה את כל חלק טוב ומבריא, בדעות במדות, בסדר והנהגה, מכל מקום שהוא, ושהיא גם כן מלאה כח לצרפו לזקקו ולהתאימו אל היסוד העקרי של צור ישראל' להפנות אליו את כל כחותינו האנרגיים, אל כנסת ישראל פנימה, ביחוד ברכה וקדושה, שאר ישוב, שאר יעקב, אל אל גבור... ודברים כאלה הימצאו לנו בלא למוד קבוע ועמל מוסכם תדיר, בלא התנדבות רוח גדולה של בעלי כשרון טהורי לב ? ומי הם המוכשרים לכך, לאסור המערכה, הוי אומר אלו ת"ח שבארץ ישראל.

על ת"ח שבא"י החובה עכשיו, כימי עולם, להראות גלוי לכל בני עמנו, מה האויר המחכים של ארץ חמדתנו : עושה, וכמה הוא פועל עלינו להשפיע שפע חיים ואורה על כל דרכנו, וגם על חבת ציון עצמה, עם עליונות מקורה מואש מקדם, עם כל צדדיה העיוניים והמעשיים שבכל דור ודור, עד ימינו אלה, והם בכלל, עם צפיה נאמנה לישועה, ועבודה טובה לעתיד, דוקא ממקורה ממקום מכורתה הורתה ולדתה. באמת, רב לנו רב להיות רק מקבלים, אפילו השפעות רוחניות, השייכות לנו ביחוד ביתר שאת, רק מאחינו "יתבי ארעין דמחשכאן", במקום שיש עלינו החובה, ולנו הצדקה, להיות להם לעזר עזרה רוחנית ומעשית כפי מדת יכלתנו ולמאירי עין לאחינו יושבי ארץ המרחק, מהחוג החביב הקרוב לנו. נודיעה דברינו אותם, נביע להם רוחנו בשפה ברורה, נגיד להם את הקדושה התפארת והעז אשר אנחנו חשים אודות ארץ חמדה, אשר הננו צור ישראל לשבת בה, לעומת כל אחינו הרחוקים מעל אדמת הקדש, נשתמש בכל אותם הדרכים שהדור החי והפועל משתמש בהם אז נראה כי זרם אור וחם יזרם מציון על כל פזורי ישראל להכיר את הכח המרכזי החי, שמוכרח הוא להקבע גם עכשיו בכנסת ישראל היושבת על אדמת הקודש, לעשותה לתל תלפיות לדורות עולמים, כשתהיה האורה גדולה בכמותה ואיכותה, ע"י הרמת כח המחשבה התורית, לכה"פ לפי מדת ההתעלות של החפץ של המחשבה הכללית ותביעתה בדור, ועוד למעלה למעלה מזה ירום ונשא, וגבה מאד, כי חננו ד', ויש לנו כל. אבל נחלה זאת איננה באה כי-אם בלמוד מסודר וקבוע במקצעותיו, שא"א לו להוסיף לפחות בתחילה כי-אם על אדמת קדשנו. על-ידי זה לא יהיו לנו למכשול כל אותם פרודי הדעות ושינויי הסגנונים. אור האחדות של גוי אחד בארץ יגלה ויראה

לעין כל. מחשבות התהו המתפרנסות מבצת הפזור והרפיון, "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מן התורה", ילכו הלך וחסר. "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים, הם מתגברין" והמחשבות הטובות השונות, תולדות ההסתכלות כלפי מעלה, ותוצאות "שיעבוד הלב לאבינו שבשמים", מרוחות רבים, יולידו בהפגשם תולדות טובות ונאמנות חיוביות. מה ישמח ישראל אם יראה כי בניו המצויינים בכשרון דעת ורגש, היושבים בהר ציון וירושלם, הנם מושיטים לו, לא רק יין חמר, למשתה שמנים, כי-אם גם, וביותר, יינה של תורה ודעת המשמח אלהים ואנשים ממקום הראוי לזה, "כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלם".

וההתחלה הזאת עכ"פ, שמוכרחת לבא, שבודאי עתידין ישראל לשוב כעדות תורת אמה, ודבר אלהינו יקום לעולם, ואין תשובה באה כי אם אחר בינה, "ולבבו יבין ושב ורפא לו", וא"א כלל שתהיה עולה בידינו תשובה לאומית כוללת, כי-אם ע"י כח של בינה גדולה אדירה ופוריה, למי נעזבנה, הליושבי ארץ טמאה עם עקרבים, או להשכחים את הר קדש אלהינו מרב שלוה דמיונית וטרדת שעשועים של צל קיקיון?

לא, עלינו, רק עלינו החובה להתחיל להתאמץ במצוה כללית זאת, בפעולה הגדולה שאחריה להשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם, שתגמר ע"י אליהו זכור לטוב, שרוחו חי בקרבנו. כמוהו נגער בחלושי הדעה והרוח שבקרבנו, אשר לא ידעו להתרומם עד מרום עזנו ומשגבנו, לאמר להם "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים אם ד' האלהים לכו אחרי, ואם ...", וכמהו יעננו הד קולה של כנסת ישראל בגאון הוד, וקול הרמוני אדיר, נעים ונשגב "ד' הוא האלהים ד' הוא האלהים"

עצם המטרה הנשגבה של משאת הנפש הטהורה, לראות מציון ישועת ישראל, בכל אופן וכל צורה שתהיה, רק שתהיה עז ישועה ותפארת לישראל, ידעתי נאמנה כמה היתה קשורה בנפשו של אותו צדיק כבוד מר חמי הגאון מרן אדר"ת זצ"ל, שנלקח ממנו מקורב, אחרי חיים מלאים קדושה ותפארת, של ערך ששים ושלוש שנים. ע"כ מצאתי חפץ להסמיק לשמו ולזכרו הטוב איזה סכום של רעיונות, שהנני חושב שאולי יוכלו להיות מצטרפים גם הם להמון דברים רבים ויקרים שיבאו גדולים וטובים ממני, להוסיף בתוספת אין קץ, על חלקת שדה המחשבה התורית, לפי אותו הסגנון של צורך הדור, כל פרוטה רוחנית ודאי גם היא מצטרפת לחשבון גדול, לא פחות מכל פרוטה גשמית. ע"כ הנני נותן לכם אחים אהובים למודי ד' בכלל, ותופשי התורה אשר באה"ק בפרט, את ראשית פרוטתי הדלה, מלגינתי הריקה, ואם אולי תתקיים בה "איסתירא בלגינא קיש קיש קריא", ולקולה יאספו בעלי אסופות בהררי קודש להוסיף על הלימודים הקבועים בקודש ג"כ את הקביעות והעיון בחכמתה של תורה בצדה, הפונה אל מול פני הרעיונות והדעות, הצריכים עבודה רבה וטיפול מרובה בזמנינו מצדי צדדים, תהיה לי עבודתי הקטנה הזאת למשאת נפש כבירה, ויתגלגל זכות ע"י זכאי הגאון הצדיק ז"ל, אשר לא הספקתי בזה לספר אך מעט מהרבה משבחיו הגדולים. כי לא לכתוב תולדה באתי, אע"פ שמאד ראוייה היא תולדתו של גאון ענקי וצדיק נשגב שכמותו ז"ל להקבע בפרטי פרטיות בספרות דורנו, בטח ימצאו גם לזה גואלים בעז"ה, רק לעורר ע"י תכונתו התמימה והנפלאה את הדברים הראויים להסמך לה, להגדיל תורה ולהאדירה, להרבות העז והשלום על ישראל, על רבנו ועל ארץ חמדתנו.

ות"ח שבא"י יראו בפועל, את החק העליון הכללי, היוצא ממקור האחדות המוחלטת, שכל הכחות גם המתנגדים זה לזה יולידו בהפגשם כח אדיר וחדש חיובי, להועיל ולהטיב, אם רק ימצא לו כלי קיבול הגון, ובית הקיבול הנהו לפנינו מקום

אדר היקר – מעט צרי

מעמד רגלינו, ארץ צבי וארץ חיים, "אך קרוב ליראיו ישעו לשכן כבוד כארצנו, חסד ואמת נפגשו, צדק ושלום נשקו, אמת מארץ תצמח, וצדק משמים נשקף, גם ד' יתן הטוב, וארצנו תתן יבולה", וזרע האמת והשלום יתן פריה הטוב והנעים, "לאחד קראתי נועם, אלו ת"ח שבארץ ישראל, שמנעימים זה לזה בהלכה", והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע, ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. אמן.